

М.Ю. Відейко

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «ДРЕВНІ ЗЕМЛЕРОБИ ЄВРОПИ: НОВІ ВІДКРИТТЯ ТА ГІПОТЕЗИ»

Міжнародна наукова конференція під такою назвою відбулася 16—19 серпня 2004 р. у м. Збараж Тернопільської обл. Це вже друга за останні три роки міжнародна археологічна конференція, проведена у цьому місті (Відейко, 2001)¹. Організатори заходу: Державний комітет України з будівництва та архітектури, Державний історико-архітектурний заповідник у м. Збараж, Інститут історії матеріальної культури РАН (Санкт-Петербург, Росія), Лабораторія (Праісторична Європа) UMR 7041, Дім Археології ім. Р. Жінувес (Франція). У конференції взяли участь науковці з Болгарії, Молдови, Росії, України, Франції.

Форум археологів було присвячено 80-річному ювілею видатної дослідниці трипільської культури К.К. Черниш. Усього було заявлено 24 наукові доповіді, з яких 14 виголошено.

Доповіді охоплювали широке коло питань: від інформації про дослідження окремих пам'яток, груп пам'яток, а також окремих категорій знахідок, до проблем етнокультурних процесів у різних регіонах трипільської культури і за її межами. Після виголошення доповідей відбувалися їх обговорення та дискусії. Тези 24 доповідей, які отримав оргкомітет конференції, опубліковано (Древні землероби Європи, 2004, 78 с.).

Н.М. Скакун виступила зі вступною доповіддю про внесок К.К. Черниш у дослідження трипільської культури, зокрема на Тернопільщині.

В.О. Дергачов (Молдова) доповів про неолітизацію Північнопонтійської зони Балкан у контексті змін рівня Чорного моря. Слід зауважити, що тема «Чорноморського потопу» нині є досить популярною, тому актуальність цієї доповіді важко переоцінити, оскільки її підготовлено одним із провідних фахівців у галузі вивчення праісторії Північного Причорномор'я. Доповідач

відзначив наявність прямого зв'язку між культурною ситуацією та періодичною зміною рівня моря. Для раннього енеоліту зафіксовано одну з найбільших міграцій степового населення новоданилівського типу (культури). На думку автора, тенденції досить чіткі, і рух населення далі від узбережжя міг бути пов'язаний саме з наступом моря на суходіл.

З доповіддю про формування східнотрипільської культури виступила **О.В. Цвек**. Авторка розглядає пам'ятки борисівського типу як основу для формування зазначеної культури, які, у свою чергу, поділені на чотири територіальні групи. Подальші етапи розвитку характеризуються посиленням інновацій в усіх сферах життєдіяльності, які привели до становлення відмінної від західних ареалів культури між Південним Бугом та Дніпром.

Доповідь **Н.Б. Бурдо** було присвячено магічним символам та сакральним артефактам трипільської культури. Виділено вісім образів серед жіночих антропоморфних зображень та кілька з-поміж чоловічих. Доповідачка наголосила на особливій ролі Місяця у символіці орнаментики Трипілля-Кукутень та його зв'язок з жіночими образами.

М.Ю. Відейко виступив з доповіддю про озброєння та військову справу у племен трипільської культури. На його думку, поширені уявлення про винятково мирний характер давньоземлеробського населення не відповідають даним археологічних досліджень. Трипілля-Кукутень постає як культурна спільність з високим рівнем розвитку масового виробництва найдосконаліших на той час спеціалізованих предметів озброєння, у тому числі металевих, і це дає підстави стверджувати, що війна набувала ознак однієї із галузей економіки. Конфлікти, як вважає доповідач, переважно відбувалися між носіями трипільської культури.

Доповідь **Б.С. Жураковського**, побудована на матеріалах польових досліджень автора, була присвячена впливу природного середовища на

¹ Перша відбулася у 2001 р.

особливості сільського господарства населення трипільської культури у лісостеповому Правобережжі. Автор звернув увагу на зміни в господарюванні, які відбувалися впродовж існування трипільської культури і могли бути пов'язані зі змінами в навколишньому середовищі.

І.Т. Кочкін доповів про дослідження трипільського горизонту багат шарового поселення Одаїв II на Дністрі. На його думку, поселення слід віднести до залищицької групи етапу VI-II трипільської культури.

Доповідь **О.В. Ларіної** (Молдова) була присвячена унікальному пізньотрипільському похованню гординештського типу біля с. Нова Татарка на Дністрі (Молдова). Ця знахідка стала підставою для характеристики поховального обряду населення, що залишило цей тип пам'яток, який розглядають як особливу культуру Гординешть-Хородіштя, генетично пов'язану з Трипіллям (див. докладніше: Ларина, 2003, с. 57—80).

У доповіді **Б. Матевої** (Болгарія) йшлося про кременеві вироби з теля Чешмекулак, який знаходиться у Північно-Східній Болгарії. Знахідки дали змогу реконструювати процес виробництва та номенклатуру виробів. Це, у свою чергу, дало змогу з'ясувати, що мешканці селища займалися землеробством, виготовленням речей зі шкіри, дерева, кістки.

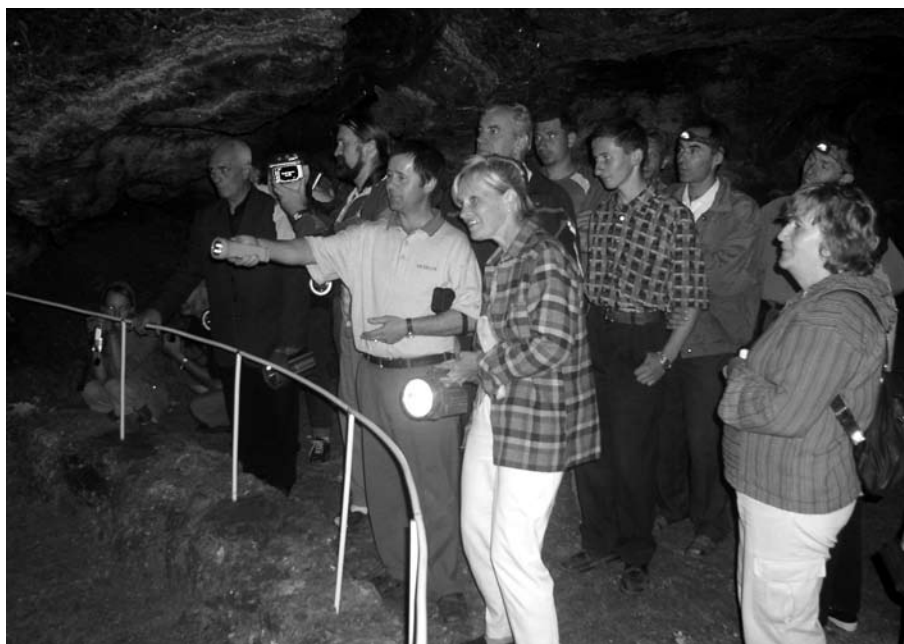
В.І. Олійник доповів про результати археологічного обстеження пам'яток трипільської культури в нижній течії р. Серет, у результаті якого виявлено поселення касперівського типу в районі с. Лисичники (укріплене), Голігради.

Опису мініатюрного посуду із розкопок поселення Незвисько, що зберігається у Державному Ермітажі, присвятили свою доповідь **Н.В. Риндюк** та **О.Г. Старкова** (Росія). Серія із 9 мініатюрних посудин, виявлених у трьох різних житлах, походить із горизонту, який датовано етапом VII.

Спільна доповідь **Н.М. Скакун** (Росія), **А. Самзун** (Франція) та **Б. Матевої** (Болгарія) висвітлила проблему нових технологій у кременеобробному виробництві доби розвиненого Трипілля за матеріалами поселення Бодаки. Одним із найбільших технологічних досягнень цього періоду, на їхню думку, стало не лише вдосконалення техніки розколювання сировини, а й поширення так званої струменевої ретуші, яку робили із застосуванням металевих (мідних) знарядь. Прогрес у кременеобробці став підґрунтям для розвитку галузі та сприяв поширенню готових виробів за межі трипільської культури.

Дослідженням на трипільському поселенні Збручанське присвятили доповідь **М.П. Сохацький** та **О.В. Дудар**. На думку доповідачів, це поселення, що належало до шипинецької групи, було вихідним пунктом міграції трипільського населення із Подністров'я на Середнє Побужжя і Волинь.

Про визначення місця поселення Бодаки в системі енеоліту Волині та Верхнього Подністров'я йшлося у доповіді **Т.М. Ткачука**. Автор вважає, що Бодаки належать до першої фази шипинецької групи, але в його комплексі зафіксовано компоненти, властиві мерешовській фазі раковецької групи, а також певне місце займа-

Учасники конференції на екскурсії у печері Вертеба. У центрі — М.П. Сохацький, директор Борщівського обласного археологічного музею

ють імпорти культур Малиця та люблінсько-волинської мальованої кераміки. З огляду на це, комплекс поселення Бодаки є важливим джерелом для виявлення динаміки зв'язків різних енеолітичних культур на Волині.

О.О. Бритюк доповів про нові кременедобувні пам'ятки у басейні Сіверського Донця. Автор переконаний, що тут існували спеціалізовані майстерні, де проводили первинну обробку кременю, який використовували на найближчих поселеннях.

Після виголошення доповідей було організовано екскурсію до Борщівського обласного археологічного музею та його філії — печери Вертеба, розташованої біля с. Більче-Золоте. Учасники конференції оглянули експозицію музею та ознайомилися з матеріалами, здобутими працівниками музею під час проведення архео-

логічних досліджень на Тернопільщині. Відвідання Вертеби дало змогу оцінити результати археологічних досліджень працівників музею, а також створеної підземної експозиції, яка складається з ділянки розчищеного культурного шару і діорами. Екскурсійний маршрут, прокладений лабіринтами печери, нині становить понад 500 м. Після відвідання печери учасники конференції побували в с. Монастирьох, де оглянули цікавий культовий комплекс над р. Серет.

Проведення другої конференції у м. Збараж — наочний приклад створення взаємовигідної традиції міжнародних регіональних тематичних наукових форумів, присвячених давнім культурам доби неоліту та енеоліту, які сприяють не лише контактам учених з різних країн, а й поступу у вивченні давньої історії та археології.

Відейко М.Ю. Міжнародна конференція в Збаражі // Археологічні відкриття в Україні 2001 року. — К., 2002.

Древні землероби Європи: нові відкриття та гіпотези. Тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Збараж, 16—19 серпня 2004 р. — Збараж; Тернопіль, 2004.

Ларина О. Позднетрипольское погребение гордишештского типа на Днестре // Interferente cultural-chronologice in spatiul Nord-Pontic. — Chisinau, 2003. — С. 57—80.

Одержано 03.04.2005